

El vocabulari andorrà i el seu reconeixement normatiu

1. DIALECTALISMES I DICCIONARIS

La presència en un diccionari general de paraules o expressions dialectals (les que s'empren en una part reduïda del domini lingüístic) és una qüestió difícil de gestionar. Què cal fer amb aquell mot que és usual en algunes zones —generalment apartades dels centres de producció cultural més potents— i que no sol utilitzar-se en àmbits de gran difusió, és a dir, que rarament apareix en llibres, catàlegs, Internet, televisió, ràdio, diaris, setmanaris, revistes, etc.? S'ha d'incloure al diccionari per tal de preservar-lo, dignificar-lo o donar-li reconeixement, encara que no sigui present en el llenguatge estàndard? O bé cal ser estrictes i s'ha de bandejar, per tal com un diccionari només hauria de recollir mots d'ús generalitzat? Afegim-hi que no es tracta tan sols d'un aspecte merament tècnic, ja que hi poden interferir els sentiments: tothom es pot sentir dolgut si percep un cert menyspreu envers les paraules del seu propi parlar.¹

Tot plegat és tan complex que, a vegades, s'ha acabat adoptant una solució *ad hoc* per a cada mot, tenint present factors com la tradició literària o la valoració que en fan els mateixos parlants. Amb voluntat de posar ordre en aquesta qüestió,

1. Aquesta qüestió no es limita tan sols a una determinada paraula, sinó també a les variants gràfiques, com *golfa/esgorfa/angorfa*, *trespol/trispol*, *meló/moló*, *taronja/toronja*, *estalviar/estuiar*, *matalàs/matalap/matalaf*, *batafaluga/matafaluga*, *voliana/voliaina* ('papallona' i 'floc, volva de neu'), *poal/pual/poval* ('galleda, ferrada' i 'cànter'), *mixó/moixó*, *aucell/ocell*, *redorta/redolta*, *aclucar/aplucar*, *ensopegar/encepegar*, *avarca/albarca/aubarca*, *àlber/alba*, *cuereta/cullereta* ('capgròs, menut de la granota'), *ratapenada/ratapinyada/rampanada*, *dofil/delfi/galfi*, *cargoll/caragol*, *veremar/vermar/vremar*, etc. La qüestió és si cal donar reconeixement gràfic a les variants fonètiques, com si fossin mots diferents, o si cal sacrificar les variants en pro d'una llengua escrita més uniformada.

l'Institut d'Estudis Catalans (1992) ha establert uns criteris per a la incorporació de variants dialectals al diccionari normatiu. Aquest document representa un esforç de sistematització, però també és un exemple de generositat, ja que permet incloure al diccionari mots diversos per raons com ara l'expressivitat, la tradicionalitat, la precisió, el caràcter denotatiu, el valor estètic, la coherència estructural o el simple fet que permet suplir un castellanisme.²

2. CONDICIONANTS DEL VOCABULARI ANDORRÀ

Pel que fa al Principat d'Andorra, aquesta qüestió adquireix una dimensió especial. En efecte, el vocabulari andorrà està condicionat com a mínim per quatre factors. Dos d'aquests factors són presents també, en una mesura o una altra, en altres zones; però hi ha dos factors que podem considerar específics d'Andorra.

En primer lloc, hi ha el secular aïllament de les contrades pirinenques (atribut no tan sols d'Andorra, sinó també de les comarques veïnes: la Ribagorça, el Pallars, l'Alt Urgell, la Cerdanya, el sector septentrional del Solsonès i del Berguedà, etc.). L'orografia —diverses valls envoltades per muntanyam— ha dificultat la comunicació entre les terres pirinenques i les regions del sud. Això ha fet que al Pirineu s'hagi mantingut un vocabulari més aviat tradicional, a diferència de les planes del sud, on hi ha hagut innovacions des del punt de vista lingüístic (i social: una cosa va emparellada amb l'altra). Potser per això Riera (1996, p. 35) suggereix l'existència d'un *llenguatge pirinenc*, present a les terres mencionades més amunt. El Pirineu, doncs, ha esdevingut una *àrea lateral*, és a dir, una zona perifèrica del domini lingüístic que ha alterat poc els trets lingüístics, en contraposició amb les zones més dinàmiques socialment i més innovadores lingüísticament. Com a exemples d'aquesta mena de vocabulari (que, no cal dir-ho, sol pertànyer a àmbits com l'arquitectura tradicional o l'agricultura) tenim *cap de casa* 'golpes' o *cascavellico* 'mena de fruit', solucions que es troben per diverses zones del Pirineu.³

En segon lloc, hi ha l'influx del francès. Generalment, quan es parla de la influència francesa sobre el català es pensa sobretot en els gal·licismes generals (*jaqueta, etiqueta, bufet, xifonier, hotel, fulard, fondue, forfet, xef, roleu, cupatge*, etc.) i, pel

2. Sobre la presència de dialectalismes en el diccionari normatiu català, vegeu Rico (1989), Gimeno (1993), Melis i Mascaró (1994), Miralles (1997), Creus, González i Julià (1998), Ferrando (2000), Casanova (2002a; 2002b) i Mallafrè (2004).

3. S'ha de precisar que, des del segle xx, Andorra ha esdevingut un país molt dinàmic, tant socialment com econòmicament. Avui dia és un pol de riquesa per a les terres circumdants, sobretot l'Alt Urgell (els economistes parlen de la Seu d'Urgell i d'Andorra la Vella com a *ciutats bessones*, és a dir, ciutats situades a banda i banda d'una frontera amb molts lligams i que es beneficien mútuament), però també el Pallars i l'Arieja. Per tant, actualment Andorra genera innovacions lingüístiques (més avall n'apuntem alguna). En tot cas, una cosa no treu l'altra, en el sentit que Andorra també ha conegut el vocabulari tradicional pirinenc.

que fa a la territorialitat, a la Catalunya del Nord. Tanmateix, Andorra també ha rebut una forta influència del francès, per diverses vies. Primer, pel fet —avui més simbòlic, però antany amb més pes— que un dels dos coprínceps és el cap d'estat de la República Francesa. Segon, per veïnatge i, doncs, per les relacions socials i econòmiques amb el veí del nord. En aquest punt cal dir que a les *parròquies altes* —especialment a Canillo, més propera a França— hi ha hagut tradicionalment una presència més afermada de gal·licismes que a la resta del territori andorrà. Tercer, per l'escola francesa, amb una gran implantació a Andorra. Quart, pel fet que molts andorrans cursen estudis superiors a Tolosa de Llenguadoc, de manera que, quan s'insereixen en el món laboral a Andorra, poden traslladar solucions lèxiques franceses als textos produïts al país. I, cinquè, per la presència d'emissores de ràdio i televisió franceses al Principat. Això fa que el vocabulari andorrà contingui gal·licismes desconeguts en altres parts del domini lingüístic català. Així, mentre que a Catalunya es parla de l'*ajust* dels esquís, a Andorra es parla del *reglatge* (del francès *réglage*). A Andorra també es parla de fer una *enquesta* (del francès *enquête*) al costat de fer una *investigació* (tot i que aquesta altra paraula també s'utilitza, i que *enquesta* també es fa servir amb el significat de 'sondeig'). Igualment, els informàtics andorrans consideren que una interfície ha de ser *convivial*, mentre que els informàtics catalans diuen que ha de ser *amigable*. Pel que fa al vocabulari polític, durant un temps es va emprar —ara ja no, perquè no ho preveu la legislació electoral— el terme *balotatge* (del francès *ballottage*), aplicat a les eleccions en què cal fer una segona volta perquè cap dels candidats no ha aconseguit la majoria absoluta a la primera volta (exemples d'ús: *hi ha diversos candidats en balotatge; escrutini de balotatge*). En l'àmbit educatiu tenim que l'inici del curs escolar s'anomena *rentrée* (pronunciat amb erra francesa). Fins i tot el centre francès d'ensenyança secundària rep el nom de *lycée*; no s'ha generalitzat la forma *liceu*, que és la que reporta el DIEC2 i com s'anomena a Barcelona. En el llenguatge administratiu també hi ha força gal·licismes. Així, el que a Catalunya és conegut com a *empresa pública*, a Andorra se'n diu *empresa parapública* (o, directament, *parapública*, amb l'adjectiu substantivat), emmirallant-se en la praxi francesa (*entreprise parapublique, entité parapublique, santé parapublique, administration parapublique, organisation parapublique*, etc.). Un cas amb més arrelament és *arrest*, un acord comunal, que segons Badia, Ganyet i Pérez (1992) i el DEA prové del francès *arrêt* 'decisió, decret'. Es tracta d'un terme antic: s'han conservat documents andorrans del segle XVII en què apareix el verb *arrestar* (escrit *arestar*) amb el sentit d'ordenar' o 'acordar' (*Areste lo dit Consell...*). Anglada (1974, p. 122) reporta altres exemples ben usuals a la dècada dels setanta del segle XX: *populació, redutable, partenari*,⁴ *bricolar, robi-*

4. En català general s'empra sobretot la forma no adaptada *partenaire*. En el català de la Catalunya del Nord s'empra *partenari*, tal com s'ha documentat a Andorra.

net, etc. I el glossari del llibre *Dones d'Andorra* (Garcia i Ronchera, 2006) recull mots d'origen francès en boca d'andorranes nascudes a principi del segle xx, com *mutarda* 'mostassa' (de *moutarde*, ídem), *buquet* 'ram de flors' (de *bouquet*, ídem), bé que literalment és 'bosquet' o *regissor* 'encarregat d'una explotació agrària' (de *régisseur*, ídem, si bé en aquest cas les informants ho aplicaven a les terres franceses, no pas a les terres andorranes).⁵

En tercer lloc, hi ha el fet que Andorra s'ha mantingut com a país independent durant segles. Això ha fet que tingui el seu propi vocabulari jurídic i administratiu, lleument diferent del d'altres territoris catalanoparlants sota administració espanyola, francesa o italiana. Així, a Andorra la *parròquia* és la unitat administrativa de nivell local; el *comú* és la corporació local, equiparable aproximadament a l'ajuntament d'altres estats; la *casa comuna* és l'equivalent de la *casa de la vila*; el *quart* i el *veïnat* són conceptes semblants al de *pedania* (són figures administratives i, per tant, *veïnat* no tan sols es fa servir amb el sentit de 'vilatge' o 'conjunt de veïns'); el *cònsol* és la màxima autoritat local, equivalent a l'alcalde (o batlle, o paer en cap); el *batlle* és el jutge de primera instància; el *raonador* és l'*ombudsman*; el *síndic* és el president del parlament i no pas l'*ombudsman* (que és el sentit que a Catalunya té aquest mot); un *nunci* és una mena d'uixer o conserge, i per tant no és tan sols un pregoner; un *bander* és un guarda forestal, equivalent a l'agent rural de Catalunya, etc. No és agosarat sostenir que la causant —si més no en part— d'aquestes diferències terminològiques ha estat l'evolució política dels altres territoris catalanoparlants. Els trasbalsos que han tingut lloc a partir del segle xvii han alterat la terminologia administrativa tradicional dels territoris catalanoparlants, per efecte de l'alteració de les estructures administratives. D'aquest procés, en va quedar a banda Andorra, on l'entramat jurídic actual és fruit d'una evolució interna sense interferències.⁶ Per tant, encara que sembli un xic aventurat, es pot afirmar que només Andorra ha mantingut inalterable la terminologia administrativa

5. Per a més dades sobre els dialectalismes motivats per la influència d'una altra llengua, vegeu Rull (2007a). Per a una visió general de l'adaptació de gal·licismes en català, vegeu Barri (1999), Bruguera (1985, p. 74-77) i Rull (2005-2006).

6. A la Catalunya del Nord hi ha *cantons* perquè actualment es troba dins de la República Francesa, a causa del Tractat dels Pirineus (segle xviii). Igualment, als sud-catalans se'ls va imposar el sistema administratiu espanyol a partir dels segles xviii i xix (municipis, partits judicials, províncies; aquestes institucions van suplir les vegueries, amb el trànsit entremig dels corregiments de Felip V). A Menorca, abans que hi arribés la uniformització administrativa hom parlava d'*universitat* per a referir-se a l'entitat local, mentre que avui han de parlar de *municipi*. Igualment, els *quartons* d'Eivissa i Formentera han deixat pas als municipis actuals. No és estrany, doncs, que els catalans maldin per restituir les denominacions tradicionals, com a símbol d'un intent de desvincular-se del poder centralista. Per això, quan han disposat de nou d'un cos de policia propi, n'han dit *mossos d'esquadra* (un cos creat al segle xviii que va lluitar contra revoltats austriacistes); o, quan han intentat fer una nova divisió administrativa per tal de superar l'arbitrarietat de les províncies, n'han dit *vegueries*. Això permet visualitzar com hauria estat el vocabulari administratiu català sense la interferència dels avatars polítics.

típica de les terres catalanoparlants, gràcies a la seva independència (fins al punt que, per exemple, la figura del *veguer* amb el sentit de ‘representant del senyor’ ha perviscut fins a finals del segle XX, i s’ha suprimit per iniciativa pròpia).

En quart lloc, hi ha la innovació local, fruit de les activitats quotidianes que es donen en qualsevol indret, i que deixen la seva petja en el llenguatge. Sense sortir de l’àmbit educatiu en tenim força exemples. En efecte, mentre que a Catalunya es parla generalment de *ludoteca*, a Andorra es parla de *ludoescola*. Semblantment, a Andorra se sol parlar de *primera ensenyança* i *segona ensenyança*, i no pas de *primària* i *secundària*. També hi ha el terme *bàtxel·lor* (adaptació de l’anglès *bachelor*), equivalent al que a Catalunya s’anomena *grau* referit al primer cicle dels estudis universitaris. Tot i que la Universitat d’Andorra parla simplement de *primer cicle*, el terme *bàtxel·lor* apareix a l’opuscle *In-forma’t. Guia d’ensenyaments a Andorra 2007-08*, editat pel Comú d’Andorra la Vella.⁷ Fora de l’àmbit educatiu hi ha el *clípol*, que és com a Andorra s’ha anomenat popularment l’autobús. Avui dia aquest mot està en recessió, ja que l’anglicisme *bus* ha guanyat molt de terreny en els darrers anys.⁸ Un altre exemple és l’adjectiu *fronterer -a*, que apareix en termes com *treballador -a fronterer -a* ‘persona que treballa a Andorra i resideix a les zones veïnes d’Andorra’ (també es pot usar com a substantiu: *els fronterers*) i *treball fronterer*. Per la seva curiositat, esmentem l’èxit que ha tingut l’expressió *fer-se l’andorrà*, sovint equivalent a *fer-se el desentès*.

Com es pot veure, el tractament lexicogràfic del vocabulari local andorrà (tant si és específicament del país com si és compartit amb les zones veïnes) és força complex. No es tracta tan sols d’una llista de regionalismes, sinó que va més enllà: cal tenir en compte l’estatus polític d’Andorra, el rol institucional del català, l’evolució socioeconòmica del país, la influència del francès, la pervivència d’un mot en les diverses contrades pirinenques, etcètera.

7. El terme *bachelor* va sorgir arran del procés de Bolonya, mitjançant el qual es fixava l’espai europeu d’educació superior, que permet l’existència d’un sistema curricular d’estudis universitaris unificat a tot Europa. L’any 2004 la Universitat d’Andorra va demanar al Servei de Política Lingüística com es podia traduir *bachelor*, i el Servei va proposar el terme *llicenciatura europea*. Aquesta proposta va ser ben acollida en un principi, però cal reconèixer que presenta algun problema (*llicenciat -ada europeu -ea en dret andorrà?*). Actualment, les universitats catalanes empen els termes *grau* i *postgrau*. La raó per la qual Andorra va fer una proposta terminològica abans que s’estengués el terme *grau* és perquè va adaptar-se ràpidament a l’espai europeu d’educació superior, a diferència d’Espanya, on es discutia si el primer cicle havia de ser de tres anys (com es fa arreu d’Europa, i com volien els rectors de les universitats catalanes) o de quatre (com volia el Govern espanyol).

8. El DEA ho escriu sense accent, *clipol*, però en la parla és un mot pla. Segons aquesta obra, *clípol* és un mot creuat de *Climent* i *Pol*, nom (el primer) i cognom (el segon) dels empresaris que van crear una empresa de cotxes de línia. Val a dir que, a Andorra, de l’autobús també se n’ha dit, col·loquialment, *platillo*.

3. REPERCUSSIONS EN EL TRACTAMENT LEXICOGRÀFIC

Com s'ha de gestionar tot això en les obres de consulta? La resposta s'articula en dos nivells. En primer lloc, hi ha la significació d'Andorra com a país sobirà, fet que té repercussions simbòliques sobre la llengua, com ara el paper que pot tenir el Principat com a representant de la llengua catalana en fòrums internacionals. En segon lloc, hi ha els que podem considerar estrictament problemes tècnics.

Comencem pels problemes tècnics. És evident que el tractament del vocabulari andorrà en obres de consulta (diccionaris, vocabularis, enciclopèdies, tesaurus, el volum de lèxic de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans —si s'arriba a fer—, etc.) ha de tenir present l'aplicació territorial d'alguns termes. En efecte, en alguns casos no es tracta de meres sinonímies. Per exemple, el mot *batlle* es pot considerar sinònim de *jutge*; però en un vocabulari terminològic no es pot resoldre amb una mera remissió de l'un a l'altre, per tal com *batlle* amb el sentit de 'jutge' només s'aplica a Andorra (en altres territoris, *batlle* té el sentit d'alcalde). Encara que conceptualment siguin el mateix, en rigor caldria fer una entrada específica per a cada concepte, amb la seva pròpia definició. Una simple remissió sense cap advertiment addicional és un risc, ja que podria fer que algú amb pocs coneixements de la realitat institucional dels territoris catalanoparlants acabés escrivint que un batlle valencià ha dictat sentència, posem per cas. Tot això és aplicable als altres casos (*parròquia*, *comú*, *cònsol*, *síndic*, *bander*, *nunci*, etc.). En definitiva, cal que lexicògrafs i terminòlegs —especialment aquests darrers, atesa la rigidesa en la presentació de la informació als vocabularis terminològics— rumiin bé com s'han de tractar els andorranismes en un recull lèxic.

L'altra qüestió és més complexa, ja que no es resol aplicant-hi mecànicament una determinada solució tècnica. El fet que Andorra sigui un país sobirà, i l'únic territori on el català és llengua oficial en exclusivitat, dona un relleu especial al vocabulari propi. D'altra banda, és important que el conjunt de parlants d'una llengua —i, per tant, també els andorrans respecte a la llengua catalana— sentin ben representada la seva parla en les obres de referència.⁹ Això vol dir que el lèxic andorrà ha de tenir una presència adequada en el diccionari normatiu català. Seria impensable, per exemple, que aquest diccionari no inclogués el terme *copríncep*.

4. LÍNIES D'ACTUACIÓ

El Govern andorrà considera aquesta qüestió estratègica. També és conscient de la dificultat que tenen els organismes que treballen en la fixació de la llengua

9. Sobre el valor sociolingüístic de la presència de dialectalismes en el diccionari normatiu o en el llenguatge estàndard, vegeu les reflexions de Rull (2006b).

des de fora d'Andorra (l'Institut d'Estudis Catalans, el TERMCAT, l'antiga Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu, etc.) a l'hora d'accedir a una informació detallada i fiable sobre els usos del lèxic andorrà. Per això, el Servei de Política Lingüística ha desenvolupat tres línies d'actuació per tal que el vocabulari andorrà tingui el tractament lexicogràfic que li correspon. Aquestes tres línies són: *a*) recollida del llenguatge jurídic preconstitucional; *b*) presència d'andorranismes, i contribució general, a la terminologia catalana, i *c*) presència d'andorranismes en el diccionari normatiu.

Val a dir que, paral·lelament, altres autors han fet la tasca que podríem considerar prèvia a aquestes tres línies d'actuació: la recollida de paraules i expressions típicament andorranes. Es tracta dels estudis d'Anglada (1974), Riera (1992, 1996) i Pantebre (1997). Cal fer esment també del *Diccionari enciclopèdic d'Andorra* (DEA, 2007), que conté termes que no figuren en altres reculls lexicogràfics, com *emprivari* 'titular de l'ús d'un empiu', *buner* 'persona que toca la buna', *rebaixant* 'terreny comunal boscós situat a menys altitud que les zones de pastura d'alta muntanya', *cúria* 'sala de judicis de la Casa de la Vall (seu del parlament andorrà)', *paquetaire* 'contrabandista', *saulic* 'sàlic', *taupa* 'talp', *tintalatge* 'tortellatge', etc. Per la seva importància sociològica i política, destaquem *andorranitzar* i *andorranització*, termes que fan referència als processos d'integració de la immigració i de presència de la llengua i la cultura pròpies dels andorrans en els currículums dels diversos sistemes escolars presents als països.

Detallem tot seguit quines tasques ha dut a terme el Govern. Pel que fa a la primera línia d'actuació (recollida del llenguatge jurídic preconstitucional), cal tenir present que, a principis dels anys noranta del segle xx, el Principat d'Andorra va engregar un procés constituent per tal de dotar-se d'una constitució pròpia, que va desembocar en l'aprovació de la Constitució l'any 1993. La carta magna manté diverses figures tradicionals, com la dels dos coprínceps; però era previsible que es modernitzessin alguns aspectes de l'entramat jurídic andorrà i, per tant, podia passar —i així va ser en algun cas— que desapareguessin algunes figures jurídiques, administratives o institucionals que havien funcionat secularment. Això va motivar la recollida de moltes d'aquestes figures al *Vocabulari d'Andorra* (Badia, Ganyet i Pérez, 1992). És el cas de la *visura* o *veedoria*, un tipus de tribunal; de la *quèstia*, el pagament d'origen feudal que, fins al 1993, els andorrans feien als dos cosenyors (el president de la República Francesa i el copríncep episcopal), o del *veguer*, que designa cada un dels representants dels coprínceps al país (el que ara hi ha són, senzillament, *representants*). L'aparició del *Vocabulari d'Andorra* permetia —com indiquen els seus autors a la introducció— tenir recollides en un llibre aquestes figures tradicionals, amb previsió que, si deixaven de ser vigents, quedés constància del seu significat i, en algun cas, dels àmbits en què s'utilitzaven.

Pel que fa a la segona línia d'actuació (presència d'andorranismes, i contribució general, a la terminologia catalana), el Servei de Política Lingüística ha participat en l'edició de diversos vocabularis especialitzats. En aquest cas l'objectiu és doble. Primer, es tracta de contribuir a la fixació de la terminologia en català. I, segon, es pretén que les especificitats andorranes tinguin la presència adequada en els reculls terminogràfics. Així, el Servei va editar un *Vocabulari de bars i restaurants* quadrilingüe català-espanyol-anglès-francès (Badia *et al.*, 2002), on hi havia algunes propostes innovadores, com ara traduir el gal·licisme *coullis* per *fons* (el TERMCAT va preferir mantenir *coullis*). Igualment, el Govern andorrà ha col·laborat en l'edició del *Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern* (TERMCAT, 1999), del *Diccionari de la neu* (TERMCAT, 2001a) —continuació de l'anterior— i del *Diccionari d'hoteleria i turisme* (TERMCAT, 2001b). Aquestes obres són exemples de la capacitat de col·laboració entre els diversos governs dels territoris catalanoparlants, ja que en el *Diccionari de la neu* van participar Andorra i Catalunya (en tots dos territoris hi ha pistes de neu) i en el *Diccionari d'hoteleria i turisme* van participar Andorra, Catalunya i les Illes Balears (en tots tres territoris hi ha una potent indústria turística). Com a exemples de l'aportació d'Andorra a aquests diccionaris tenim l'expressió *fer cunya* 'disposar els esquís en forma de V, amb les parts del davant gairebé tocant-se'¹⁰ o *borda*, que en principi significa 'construcció on es guarda bestiar' però que, tant a Andorra com en altres comarques pirinenques, ja significa, també, 'restaurant típic'.¹¹ En canvi, altres propostes no van entrar en aquests diccionaris, com *termoludisme*. El TERMCAT va preferir *turisme termal* (i fins i tot *termoturisme*), tot i que el Servei de Política Lingüística continua pensant que *termoludisme* és la millor solució (de fet, a Andorra segueix usant-se aquesta forma, paral·lela, d'altra banda, al francès *thermoludisme* i a l'espanyol *termoludismo*). El Servei també ha col·laborat en el *Diccionari general de l'esport*, impulsat pel TERMCAT; en aquest cas les aportacions van ser sobretot en rugbi i esquí, tenint present la llarga tradició d'aquests dos esports a Andorra. Finalment, cal dir que actualment el Servei col·labora en la confecció d'un diccionari jurídic català, en què participen també altres territoris.

Pel que fa a la tercera línia d'actuació (presència d'andorranismes en el diccionari normatiu), des de finals dels anys noranta del segle xx l'Institut d'Estudis Catalans treballava en la segona edició del DIEC (que havia estat, al seu torn, l'actualització del DGLC de Fabra). Amb vista a aquesta segona edició, l'any 2003 el Servei de Política Lingüística va preparar una llista de propostes perquè fossin in-

10. Es tracta d'un castellanisme, però molt arrelat. La forma *fer tascó* era la recomanada abans de l'edició del *Diccionari de la neu*.

11. El *Diccionari d'hoteleria i turisme* només posa el sentit original a la definició, però el nou sentit apareix consagrat en una nota amb aquest text: «Sovint es rehabilita com a restaurant».

closes al DIEC2. Les aportacions que es van fer eren de tres tipus: vocabulari tradicional (sovint compartit amb altres comarques pirinenques), significats nous motivats per la realitat econòmica actual i terminologia pròpia del llenguatge administratiu i jurídic andorrà. La majoria de vegades es tractava de propostes d'inclusió (fos una paraula —és a dir, una nova entrada—, fos una expressió —una nova subentrada—, fos un significat —una nova accepció dins de la definició—); però en algun altre cas es tractava de donar informació morfològica (*la batlle*, i no *la batllessa*), d'una actualització (el terme *veguer* 'representant del copríncep' era obsolet des del 1993, i calia fer-ho notar a la definició; i el substantiu *llevador -a* 'encarregat de portar els comptes o les anotacions d'entrades i sortides' apareixia al DIEC1 com a obsolet, però en els quarts andorrans és una figura vigent) o de posar-hi exemples il·lustratius per tal d'informar adequadament sobre l'ús dels termes (és el cas de *copríncep episcopal* i *copríncep francès*).¹²

En la recollida del vocabulari tradicional, lògicament, es va mirar que les propostes encaixessin amb els criteris establerts per l'Institut d'Estudis Catalans (1992) per a la inclusió de mots d'abast dialectal. Però sobretot es va mirar que fossin paraules o expressions emblemàtiques del parlar andorrà (compartides per altres comarques pirinenques o no), reconegudes pels andorrans com a formes pròpies i oposades a altres formes usuales en la llengua estàndard. Això implicava recollir algun mot que estava en recessió; però, en tot cas, sempre es va procurar que fossin formes conegudes per una part important de la societat andorrana. En aquest sentit, es volia donar reconeixement a unes paraules tradicionals, típiques i representatives del parlar andorrà (o pirinenc), per tal que la societat andorrana veiés que el diccionari normatiu de la llengua catalana també les recollia. En aquest grup, s'hi inclouen mots o expressions com *botir-se* 'enutjar-se', *cap de casa* 'golfà' (també usual al Pallars, si bé que en aquesta zona conviu amb *sotacoberta*),¹³ *aconduir* 'menar (el bestiar)', *donja* 'embotit fet amb la carn del coll del porc', *cascavellic* 'fruit vermellós, semblant a la pruna' (bé que la forma usual de la llengua parlada del Pirineu és *cascavellico*), *carrota* 'pastanaga', *murga* 'múrgola', etc. Un dels criteris de l'Institut d'Estudis Catalans (1992) per a la inclusió de localismes és l'expressivitat, i això permetia que en aquesta llista hi hagués mots com *pitavola* 'papallona',¹⁴ *serenalla* 'sargantana'¹⁵ o *desencusa* 'excusa'.¹⁶ Dins d'aquesta categoria se n'hi va incloure algun altre que l'Institut d'Estudis Catalans va desesti-

12. La GGCC (entrada «Andorra») parla de *copríncep mitrat*; però justament el terme *copríncep episcopal* és la forma usual.

13. Val a dir que, a Andorra, el terme *cap de casa* també indica el membre d'una família que té l'autoritat, sentit que es troba arreu i que ja recollia el DIEC1.

14. La grafia *pitavola* és la més usual, però Anglada (1974, p. 124) també recull *bitavola* i *bitivola*.

15. Anglada (1974, p. 125) també consigna la forma *sagrantalla*.

16. Forma usual a les comarques de Lleida, i, segons el DCVB, també a la Catalunya del Nord.

mar, com *trasteria* ‘cosa inútil’ i ‘malifeta’, *paniquesa* ‘mostela’ (el DIEC1 ja recollia *paniquera*), *desempanar* ‘reparar una pana’ o *aixarnola* ‘espurna, guspira’.¹⁷

De nous significats motivats per les innovacions econòmiques i socials, n’hi ha menys exemples. Destaquem *cava de cigars*, un terme que abunda al país, però que també es troba fora d’Andorra. També s’hi va posar *borda* amb el sentit de ‘restaurant típic de l’Alt Pirineu’, però aquesta proposta va ser desestimada.

Finalment, hi ha el vocabulari administratiu i jurídic. En el document hi havia propostes com *parapública*, *veïnat*, *arrest* (dels quals ja hem parlat), *foc i lloc* ‘impost parroquial’ (equivalent si fa no fa a les contribucions dels municipis), *cot* ‘multa imposada per un consell andorrà per l’incompliment d’un deure’, *consòrcia* ‘unió de persones que tenen un interès comú i que s’ajuden en cas de necessitat’, *raonador -a del ciutadà* ‘ombudsman’,¹⁸ *batlle* (femení invariable) ‘jutge de primera instància’, *batllia* ‘jutjat de primera instància’, *ordinació* ‘norma d’un comú’, *providència* ‘resolució d’un jutge en relació amb un tràmit processal’, *aute* ‘interlocutòria, document judicial que fa indicacions sobre qüestions incidentals o prèvies d’un procés judicial, sense que sigui necessària la sentència’ (adaptació de l’espanyol *auto*),¹⁹ *manador -a* ‘pregoner’, *nunci núncia* ‘conserge de l’administració pública’, *comú* ‘corporació encarregada del govern i l’administració d’una parròquia’ i ‘edifici on hi ha aquesta corporació’, la forma femenina *copríncepsa* al costat del masculí *copríncep*,²⁰ etc. Val a dir que alguns mots propis del llenguatge

17. Quant a *aixarnola*, és recollit per Riera (1996, p. 37) amb aquesta grafia, i fa notar que al Pallars se’n diu *aixalda*. La dificultat de triar una grafia (podria ser *eixarnola*) podria justificar la prevenció de l’Institut d’Estudis Catalans.

18. Al DIEC1 el mot *raonador -a* ja estava definit com a ‘defensor de la ciutadania’; però a Andorra se sol dir amb l’expressió sencera, *raonador -a del ciutadà*.

19. La traducció del terme castellà *auto* ha estat complicada. Cal tenir present que és una figura antigament desconeguda en la tradició jurídica catalana i andorrana, però introduïda en tots dos casos per influència de la praxi judicial castellana. A l’hora de designar el concepte, en un principi hom en va dir *acte* o *aute* (aquesta darrera forma va arrelar a Andorra). L’Institut d’Estudis Catalans (2003) va adoptar *interlocutòria*, forma aprovada pel Consell Supervisor del TERMCAT (19 de gener de 1998). Aquesta decisió és en part motivada per la correspondència amb altres llengües (anglès *interlocutory order*; francès *ordonnance interlocutoire*; italià *decisione interlocutoria*). Els partidaris del terme *interlocutòria* sostenen que va prou bé per a traduir el terme castellà *auto*, sent com és un concepte propi d’una altra tradició jurídica. En canvi, hi ha processalistes que consideren erroni traduir l’espanyol *auto* per *interlocutòria*, perquè tan interlocutori és un *auto* com una *providència* (en català *providència*, admès al DIEC2). A banda, en l’àmbit de la Unió Europea el terme anglès *order* sol traduir-se en espanyol per *auto* —per tant, en català podria ser *interlocutòria*—; però una *order* també pot ser una resolució. En el cas d’Andorra, la forma *aute* havia arrelat tant que es feia molt difícil d’eradicar. El DIEC2 va recollir el mot, si bé indicant que s’aplica a Andorra. Per a més dades sobre aquesta qüestió, vegeu el DECat.

20. L’estiu del 2007, amb el DIEC2 acabat de sortir del forn, França estava immersa en l’elecció d’un nou president de la República. A la segona volta, hi concorrien Nicolas Sarkozy i Ségolène Royal. Finalment, va guanyar el primer; però si hagués guanyat la segona, els mitjans de comunicació andorrans haurien disposat *ipso facto* del femení de *copríncepsa*.

administratiu i jurídic són alhora propis del vocabulari tradicional. Això es veu en lleis, reglaments i edictes que fan referència a activitats econòmiques tradicionals; és el cas d'*eixivern* 'eixivernada', *peixena* 'zona aglevada on viu el bestiar a l'estiu' o *padral* 'registre d'animals de renda'.²¹

5. ACTUACIONS FUTURES

El Servei de Política Lingüística d'Andorra considera que cal continuar la tasca d'arreplega de mots tradicionals pirinencs i de termes propis del llenguatge administratiu i jurídic andorrà, amb vista a la següent edició del diccionari normatiu o la seva actualització en línia. Alguns candidats són:²² *trasteria* 'cosa inútil' i 'malifeta';²³ *desempanar* 'reparar una pana'; *aixarnola* o *eixarnola* 'espurna, guspira'; *buner -a* 'persona que toca la buna';²⁴ *borda* 'restaurant típic de l'Alt Pirineu' (a Andorra també fa referència a una antiga borda rehabilitada per a passar-hi un cap de setmana, un dia festiu, etc.); *taupa* o potser *talpa* 'talp';²⁵ *saulic* 'sàlic';²⁶ *tintalatge* 'tortellatge';²⁷ *paquetaire* 'contrabandista';²⁸ *emprivari* 'titular de l'ús d'un empriu';²⁹ *rebaixant* 'terreny comunal boscos situat a menys altitud que les zones

21. Per a més informació sobre la presència d'andorranismes al DIEC2, vegeu Rull (2007a).

22. La llista no és tancada; això vol dir que s'hi poden afegir mots o que se'n poden llevar. N'hi ha (*trasteria*, *desempanar*, *aixarnola*, *buner* i el nou sentit de *borda*) que figuraven a la proposta per al DIEC2 i van ser rebutjats; en aquests casos, el que cal fer és cercar més informació sobre el seu ús, per tal d'avaluar-ne l'admissió. En canvi, mots com *càbio* 'cabiró' o *paniquesa* 'paniquera, mostela', proposats per al DIEC2 i rebutjats, potser no haurien de figurar en aquesta llista. Bona part de les propostes figuren al DEA, a l'apartat de lèxic del llibre d'estil d'Andorra Televisió (Puigdomènech i Solís, 2005) i als treballs d'Anglada (1974), Riera (1992, 1996) i Pantebre (1997). La majoria de mots no són exclusius d'Andorra, sinó que es troben en altres zones, tant comarques pirinenques veïnes com terres més allunyades.

23. En altres regions es diu *trastada* 'malifeta, trapelleria' (també derivat de *trasto*). Els sufixos *-eria* i *-ada*, en aquest àmbit, sovint són commutables (per exemple, *ruqeria* i *rucada* 'bestiesa').

24. La *buna* és un sac de gemecs. Els diccionaris recullen el mot *buna* però no pas *buner*, tot i que a Andorra aquesta paraula té una gran tradició (existeix la llegenda del *buner* d'Ordino).

25. La vocalització de *l* en *u* és un fenomen fonètic molt arrelat en català, com es veu en mots com *bauma* per *balma*, *aubergínia* per *albernia*, *aube* per *àlber*, etc., i també *taupa* (o *taup*, com es diu a les Terres de l'Ebre) per *talp*. El terme *taupa* figura al DCVB.

26. El DIEC2 no recull *saulic*, però aquest mot apareix al GDLC, al GD62 i al DCVB.

27. D'aquest arbust també se'n pot dir *tintillaina* i *tantellatge*. El DIEC2 i el GDLC entren *tortellatge* i *tintillaina*, però no *tintalatge* ni *tantellatge*. Al DCVB hi ha totes les paraules menys *tintalatge*. El GD62 sols recull *tortellatge*.

28. El DIEC2 entra *paquetaire* tan sols amb el significat de 'persona que es dedica a fer paquets'. El GDLC, el GD62 i el DCVB l'entren amb aquest significat però també amb el sentit de 'contrabandista que passa paquets per la frontera'.

29. No és en cap dels diccionaris consultats (DIEC2, GDLC, DCVB i GD62). Seguint la pràctica lexicogràfica implantada a finals del segle xx en la denominació d'oficis, potser caldria entrar-lo també amb forma femenina, *emprivària*, ja que podria aplicar-se a una dona o a una empresa.

de pastura d'alta muntanya';³⁰ *peixeder* 'lloc on els animals peixen';³¹ *tendrella* 'tendrum'; *gerricana* o *xerricana* 'mena de pot'; *gavernera* o *gavarnera* 'gavarre-ra';³² *arroplegar* 'arrepregar';³³ *anyiva* o *nyiva* 'geniva';³⁴ *grius* 'calfreds, tremolins, esgarrifances'; l'expressió *fer-se l'andorrà* 'fer-se el desentès' (dins de l'entrada *andorrà -ana*); *fer la guerxina* 'picar l'ullet';³⁵ *trucar* 'pegar (un cop)'; *rapat* 'grapat, manat';³⁶ *remull* 'pluja fina'; *gicar* 'deixar, prestar'; potser *gargansó* 'gargamella';³⁷ *escaliró* 'esglaó'; *fresa* 'lloc on els peixos fresen';³⁸ *tocar la mà* 'xocar-la'; potser *donques* 'doncs';³⁹ *cossigoles* 'pessigolles';⁴⁰ *arribada* 'marge fet amb terra amuntegada';⁴¹ *cardamella* 'variant de card típica d'Andorra i del Pallars';⁴² *freixera* 'freixe'; *estaldí* o *restaldí* 'estalzi, sutge'; *orandeta* 'oreneta, oroneta'; *nascència* 'el fet de néixer, naixença';⁴³ *tampall* 'tampa, porticó que obre cap enfora'; *pessó* o *peçó*

30. No figura en cap dels diccionaris consultats (DIEC2, GDLC, DCVB i GD62).

31. Al Pallars, l'Alt Urgell i Andorra, el sufix *-er* de verbal equival al sufix *-or* quan indica 'lloc on es fa una cosa' (Veny, 1982, p. 138). A Andorra hi ha topònims com el *clot del Saltader*, la *solana del Saltader* o el *coll Passader*. A més, el DIEC2 ja recull *esbalçader* 'precipici, lloc on s'esbalcen els animals'.

32. No figura al DIEC2 ni al GDLC, però sí al DCVB, amb les dues grafies. Segons el DCVB, les dues variants es troben arreu. Anglada (1974, p. 123) i Riera (1996, p. 42) escriuen *gavernera*, mentre que el DEA escriu *gavarnera* (al costat de *gavarrera*).

33. La forma *arroplegar* se sent en altres indrets (rodralia de Lleida, Priorat, Terres de l'Ebre, etc.).

34. Escrit *anyiba* per Anglada (1974, p. 125).

35. El DCVB entra *guerxina* 'acte de tancar un ull mantenint l'altre obert' i també consigna l'expressió *fer la guerxina* 'fer l'ullet'. Riera (1996, p. 37) només recull *fer la guerxina*. El DCVB ho localitza al Pallars, a Lleida i a l'Urgell; Riera (1996) fa notar que també es diu a Andorra.

36. Usat a molts llocs del domini lingüístic.

37. El DIEC i el GDLC recullen *garganxó*, amb dos sentits: 'laringe' i 'nou del coll' (el primer en dues accepcions i el segon només en una). El DCVB —que dona els mateixos significats— fa notar que tant pot ser *garganxó* com *gargansó*.

38. El verb *fresar* significa 'pondre ous', aplicat a peixos i amfibis. El DIEC2 recull *fresa* amb el sentit d'acció de fresar'; el GDLC indica que també vol dir 'època de fresar' i 'conjunt d'ous posts'. Alhora, el DIEC1 recull *fres* amb el sentit de 'lloc on els peixos fresen'; el DCVB indica que també vol dir 'indret on es fresa' i 'acció de fresar'. El terme *fresa* apareix habitualment en documents legislatius andorrans referits a les activitats de pesca.

39. Forma també present en altres contrades pirinenques, com la Ribagorça.

40. El DIEC2 entra *pessigolles* i *cossigolles* (i *cossiguetes*, forma pròpia de parlars meridionals). També pot dir-se, però, *pessigoles* (Empordà) i *cossigoles* (Pallars, Andorra). Es tractaria, doncs, que el diccionari recollís *pessigolles*, *pessigoles*, *cossigolles* i *cossigoles* (a més de *cossiguetes*); i que totes les entrades remetessin a una de sola (*pessigolles*, la forma més usual en el registre estàndard), que contindria la definició. No entrem a valorar la possibilitat d'incloure-hi altres variants, com *pessiguelles* o *pessiguetes*.

41. Al DIEC2 ja hi ha *riba* i *ribàs*. Alguns parlants distingeixen el *marge* (fet amb pedra) del *ribàs* (sense pedra); el sentit d'*arribada* coincideix amb el de *ribàs* descrit aquí.

42. Recollit pel DCVB. Notem que existeix el topònim andorrà *el Cardameller*.

43. No és un terme específicament andorrà, ja que també es troba en documents publicats al web de l'Institut d'Estudis Catalans o al *Boletín de Información Agraria*, 113, editat per la Generalitat Valenciana. A més, el TERMCAT també recull aquest terme. Ara bé, el TERMCAT fa notar que s'aplica a

‘pila de coses’;⁴⁴ *draga* ‘esquer’; *rellindar* ‘llinda’; *trenca* ‘partió de terme’;⁴⁵ *cloc* ‘(ou) nial, xarbot, covat’; *xorrac* o *xurrac* ‘xerrac’;⁴⁶ *xut* ‘xot (ocell)’; *defens* ‘acció de privar que el bestiar públic pugui pasturar en un predi, o que pugui fer-ho sense pagar’;⁴⁷ *transfronterer -a* ‘a banda i banda d’una frontera’;⁴⁸ *andorranitzar* ‘fer presents els elements culturals andorrans en sectors com la societat nouvinguda, les escoles francesa i espanyola, etc.’; *andorranització* ‘acció i efecte d’andorranitzar’;⁴⁹ *andorranitat* ‘qualitat d’andorrà’; *andorranisme* ‘paraula o expressió típica d’Andorra’ i ‘devoció a les coses característiques d’Andorra’, etcètera.

Hi ha alguns casos especials que convé mencionar per raons diverses, com ara la seva dificultat. És el cas de *cosenyoriu*, terme usual a Andorra atès que té dos caps d’estat fruit d’uns pariatges medievals. El problema d’aquest mot és la indefinició al voltant de la grafia de la *s* (*cosseneyoriu*), una qüestió mal resolta en la normativa actual. Hem de subratllar que a Andorra es diu *cosenyoriu* (o *cosseneyoriu*, com s’hagi d’escriure), i no pas *consenyoriu* (el DCVB, el GDLC i el DIEC2 entren *consenyor*, però no pas *cosenyor* ni *cosseneyor*; el GD62 no recull cap d’aquestes formes).

L’apartat dels gentilicis també és problemàtic. Segons l’Institut d’Estudis Catalans (1996), el diccionari normatiu només ha de contenir els gentilicis de països, capitals, caps de comarca, ciutats importants, etc. No inclou, per tant, gentilicis de poblacions andorranes, llevat d’*andorrà -ana*. Ara bé: alguns topònims andorrans tenen un gentilici poc predictable, com Sant Julià de Lòria, el gentilici del qual és *lauredià -ana* (a partir de *Lauredia*, forma llatinitzada de *Lòria*), i Encamp, el gen-

plantes, mentre que a Andorra s’usa referit a animals: *la nascència dels vedells* («Llei d’agricultura i ramaderia d’Andorra. Un cas de política de protecció de muntanya», d’Anna I. Teixidó i Jordi Deu, del Ministeri d’Agricultura i Medi Ambient d’Andorra). Potser es tracta d’un castellanisme (*nascencia*).

44. Tant Anglada (1974, p. 124) com Riera (1996, p. 47) escriuen *peçó* i *peçó*. L’existència del topònim andorrà *els Pessons*, escrit així tradicionalment, pot fer decantar la balança vers la grafia *peçó*.

45. Tots els diccionaris indiquen que *trenca* significa ‘fita, pedra indicadora de partió’; però també es pot usar —almenys a Andorra es fa així— com a sinònim de *partió* mateix (per exemple, en una frase com *La trenca passa per aquí i travessa el riu més amunt*).

46. El DIEC2 sols recull *xerrac*. Segons el DCVB, al Priorat i a Mallorca es diu *xorrac*, mentre que a Andorra, al Pallars i a la Terra Alta es diu *xurrac* (en zones orientals, com el Camp de Tarragona, es diu *xurrac*; en aquest cas, però, es pot explicar per la neutralització vocàlica).

47. La idea essencial de *defens* és ‘prohibició’; el verb *defendre* antigament volia dir ‘impedir, privar, prohibir’ (a banda de ‘defensar’). El mot *defens* apareix al GDLC —però no en els altres diccionaris generals (DIEC2, DCVB, GD62)—, i això feia menys peremptòria la seva inclusió al DIEC2. Per a més informació sobre el concepte de *defens*, vegeu el DEA.

48. Paral·lelament al francès *transfrontalier* i a l’espanyol *transfronterizo*. No és un terme exclusiu d’Andorra, ja que en textos generats a Catalunya també es troba; a tall d’exemple, es parla de l’hospital *transfronterer* de Puigcerdà.

49. Ni *andorranitzar* ni *andorranització* no figuren en cap dels diccionaris consultats (DIEC2, GDLC, DCVB i GD62), tot i que és un concepte força usat pel món cultural i polític andorrà durant el darrer quart del segle xx.

tilici del qual és *encampadà -ana*.⁵⁰ Rull (2007a) considera que el diccionari normatiu hauria de recollir els gentilicis difícilment predictibles,⁵¹ perquè així s'evitaria el risc que s'acabés dient *encampenc -a* o *santjulianenc -a* (els pobles catalans de Sant Julià del Llor i Sant Julià de Vilatorrada ja tenen aquest gentilici). Ara bé: si el diccionari inclogués aquests dos gentilicis, de les set parròquies andorranes n'hi hauria tres de representades (*encampadà -ana*, *andorrà -ana* i *lauredià -ana*), mentre que les altres quatre no (*canillenc -a*, *ordinenc -a*, *massanenc -a*, *escal-denc -a*); i això oferiria una imatge de desequilibri, i fins i tot podria motivar queixes per part dels exclosos. Optar per posar-hi els set gentilicis és una solució factible tècnicament (les parròquies andorranes són institucions amb força pes dins dels països), però requereix esperar a la publicació del nomenclàtor d'Andorra per tal de verificar la grafia *massanenc -a* o *maçanenc -a* (encara que l'Institut d'Estudis Catalans vulgui escriure *la Maçana*, un acord del Consell General del 1977 va oficialitzar la grafia *la Massana*).

Un altre cas complex és *pleta* amb el sentit d'urbanització (tradicionalment fa referència a un indret on es guarda bestiar). És una innovació semàntica semblant a la de *borda*, que s'ha estès arreu del Pirineu (hi ha *la Pleta de Saga* a la Cerdanya o *la Pleta d'Aravell* a l'Alt Urgell, per exemple) i que ha penetrat en el llenguatge comú, fins al punt que a Andorra es poden sentir frases com *Aquí hi volen fer una pleta*, és a dir, que hi volen fer una urbanització (encara que no hi hagués cap pleta de les d'abans). L'admissió d'aquest sentit de *pleta* ha d'anar emparellada amb l'admissió del nou sentit de *borda*, ja que són innovacions recents motivades pels canvis d'usos dels espais. (Cal dir que hi ha andorrans reticents a consagrar aquests sentits nous de *borda* i *pleta*. Però, a banda que és inevitable que el llenguatge evolucioni, la inclusió al diccionari dels sentits nous no hauria d'implacar la supressió dels sentits tradicionals. Entre altres raons, perquè encara hi ha bordes i pletes al Pirineu a les quals es dona l'ús tradicional.)⁵²

Finalment, hi ha l'apartat de partícules. Una preposició força utilitzada en el llenguatge administratiu i jurídic andorrà és *prop*. S'aplica al destinatari d'un tràmit, sobretot quan és un càrrec o una institució. En documents publicats al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra* i altres textos administratius, hi trobem frases com *Els papers s'han de fer prop del ministeri*; *[S'acorda] nomenar X ambaixador*

50. Notem que existeix el topònim andorrà *Encampadana*, a la parròquia de Canillo.

51. Com a exemples hi ha *ponsic -a* 'de Ponts', *rosetic -a* 'de Roses', *lloretic -a* 'de Lloret de Mar', *solleric -a* 'de Sóller' (que justament figura al DIEC2), *aneuenc -a* 'de la vall d'Àneu', *besaluenc -a* 'de Besalú', *flixanc -a* 'de Flix' (en la llengua parlada el masculí és *flixanco*), *benicarland -a* 'de Benicarló' (en la llengua parlada el masculí és *benicarlando*), *aiguatèbiat -ada* 'd'Aiguatèbia', *fontpedrosat -ada* 'de Fontpedrosa', *canareu -eva* [o *-eual*] 'd'Alcanar', etc. Precisament el GDLC inclou alguns d'aquests gentilicis (*solleric -a*, *besaluenc -a*, *flixanco -a*, *canareu -eva*).

52. Per a més informació sobre els nous significats de *pleta* i *borda*, vegeu Rull (2006a).

extraordinari i plenipotenciari del Principat d'Andorra prop de les Cimeres Iberoamericanes; La liquidació, la notificació i el pagament es portaran a terme en el moment d'adreçar la sol·licitud prop del Comú; Realitzar accions de promoció turística prop dels professionals del sector turístic i els mitjans de comunicació (extret, aquest darrer, del pressupost del 2002). Cal precisar que no es tracta d'un formulisme present únicament en el llenguatge administratiu escrit, sinó que és ben viu, ja que també es pot sentir en la parla: *Vaig preguntar al ministeri si podia fer alguna cosa prop de l'aeroport per veure [si no es podia repetir un fet com aquest]* (document oral, Andorra la Vella, 30.10.2001). El GDLC recull aquest ús,⁵³ però no pas el DIEC2. També existeix la partícula *cap*, equivalent a *pas* en les negacions (Anglada, 1974, p. 122; Riera, 1996, p. 46).⁵⁴ Aquest ús també es troba al Pallars.⁵⁵ Tractant-se de partícules, cal meditar bé si es proposa d'incloure-les al diccionari, més si tenim present que són d'extensió territorial reduïda.

A banda de les propostes d'inclusió, també es podrien fer redaccions alternatives d'algunes definicions per tal de millorar-les. Per exemple, el DIEC2 defineix *quèstia* així (accepció 2): 'donació anual que cada parròquia andorrana fa al copríncep'. Com que des del 1993, des de l'aprovació de la Constitució, és una pràctica obsoleta, caldria canviar-ne la definició, posant-la en passat (*feia a cada un dels coprínceps per fa al copríncep*, per exemple). Semblantment, el DIEC2 defineix *gaial* com 'obertura feta en una paret', però a Andorra designa més aviat una obertura feta al sostre. Precisament el DCVB ja ho defineix així ('obertura gran practicada a la part superior d'una casa de pagès, sota la teulada'), i indica que aquest terme és propi d'Andorra i d'altres poblacions pallareses i ribagorçanes. En aquest camp hi ha altres retocs possibles, més de caràcter tècnic. Per exemple, el DIEC1 —i també el DIEC2— ja incloïa *posella* 'prestatge, lleixa', un dels mots que els andorrans consideren típic del seu repertori lèxic. Domingo (2007) fa notar

53. L'accepció 3 de l'entrada *prop* del GDLC diu: «[seguit de la preposició *de*] Introduint un complement de lloc en sentit figurat. *Ambaixador prop del Quirinal*».

54. Riera (1992) porta aquests altres exemples: *No hi han cap anat* ('no hi han pas anat'), *No es fan cap gaire grossos* ('no es fan pas gaire grossos'), *No els han cap pogut agafar aquests* ('no els han pogut pas agafar, aquests'), *No ho escriurà cap* ('no ho escriurà pas'), *No les conec cap totes les herbes* ('no les conec pas, totes les herbes'). Anglada (1974, p. 123) porta aquest altre exemple: *No en tinc cap gaire* ('no en tinc pas gaire'). El llibre d'Oriol (1997, p. 63, 70 i 76) sobre folklore andorrà recull transcripcions fetes per andorrans mateixos de finals del segle xx, i s'hi poden llegir expressions com *va cap voler dir* ('va pas voler dir'), *puç cap donar* ('puç pas donar') o *van cap fer engreixar* ('van pas fer engreixar').

55. En dóna compte Coll (1991, p. 29). Aquest autor fa notar que *got* i *cap* s'usen al Pallars com a reforç de negació. El segon és equivalent a *pas*: *No vindrà cap, ell* ('no vindrà pas, ell'). Hi afegeix que, a les valls més septentrionals, fins i tot substitueix *no* (com fa el parlar rossellonès amb *pas*): *É cap vri-tat, això!* ('no és veritat, això!'). Sistac (1998, p. 69-70), en el seu treball sobre el parlar de la vall d'Àneu (Pallars Sobirà), també indica que *got* substitueix *gens* (*No m'agrada got*) i que *cap* substitueix *pas* (*No en vull cap* 'no en vull pas') i fins i tot *no* (*Ho faré cap, açò* 'no ho faré, açò'). No s'ha de perdre de vista que el Pallars i Andorra comparteixen molts trets lingüístics (Veny, 1982; Coll, 1991; Riera, 1996).

que tant *posella* com *lleixa* també designen els replans situats en els vessants d'una muntanya. Potser, en un futur, *posella* podria remetre a *lleixa* (no pas *relleix*, però), i aquest mot podria tenir dues accepcions, 'prestatge' i 'replà en el vessant d'una muntanya'.

6. CONCLUSIONS

Hem fet un repàs de les actuacions dutes a terme perquè el vocabulari andorrà tingui un tractament adequat en les obres de consulta. Però també hem esbossat el camí que falta per recórrer, i creiem que cal aprofundir en aquesta línia. Per tant, aprofitant el treball de pioners com Maria Teresa Anglada o continuadors com Manel Riera o Rosalia Pantebre (als quals cal reconèixer l'esforç d'arreglar i sistematitzar el vocabulari típic del país), cal continuar la tasca engegada per gent com Montse Badia (que va participar en moltes de les iniciatives comentades en aquest treball) o Àlvar Valls (que va assumir el repte de publicar el DEA). Que tanta gent hagi posat el seu gra d'arena en aquesta tasca demostra que, per als andorranos, el reconeixement normatiu del seu vocabulari és una qüestió prou important.

JOAN SANS URGELL
Servei de Política Lingüística d'Andorra

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ANGLADA, Maria Teresa (1974). «La llengua catalana parlada i escrita a les valls d'Andorra». A: *Quatre anys de Jocs Florals juvenils: Valls d'Andorra 1970-1973*. Andorra la Vella: Cercle de les Arts i de les Lletres, p. 121-125.
- BADIA, Montserrat [et al.] (2002). *Vocabulari de bars i restaurants*. Andorra la Vella: Servei de Política Lingüística: Establiments Vidal.
- BADIA, Montserrat; GANYET, Rosabel; PÉREZ, Sergi (1992). *Vocabulari d'Andorra*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra.
- BARRI, Montserrat (1999). *Aportació a l'estudi dels gal·licismes del català*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- BRUGUERA, Jordi (1985). *Història del lèxic català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- CASANOVA, Emili (2002a). «El lèxic valencià en el DIEC (1995)». A: *Estudis del valencià d'ara*. València: Denes, p. 55-83.
- (2002b). «El lèxic valencià en el diccionari Fabra de 1932». *Catalan Review*, vol. 16, núm. 1-2, p. 51-70.
- COLL, Pep (1991). *El parlar del Pallars*. Barcelona: Empúries.
- CREUS, Imma; GONZÁLEZ, Rodolf; JULIÀ, Joan (1998). «Dialectalismes i diccionaris: entre la tradició i la variació». *Sintagma* [Universitat de Lleida], 10, p. 61-80.
- DCVB = ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de Borja (1926-1962). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll. 10 v.

- DEA = VALLS, Àlvar (2007). *Diccionari enciclopèdic d'Andorra*. Andorra la Vella: Crèdit Andorrà.
- DECat = COROMINES, Joan (1980-1991). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial: La Caixa. 10 v.
- DGLC = FABRA, Pompeu (1932). *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona: Edhasa.
- DIEC1 = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62; València: 3i4; Palma: Moll.
- DIEC2 = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007). *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62.
- DOMINGO, Carles (2007). «Els plans dels vessants». *Llengua Nacional*, 60, p. 21-26.
- FERRANDO, Antoni (2000). «La presència dels dialectes territorials en l'obra de Pompeu Fabra». A: *La lingüística de Pompeu Fabra*. Vol. I. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, p. 279-340.
- GARCIA, Adelaida; RONCHERA, Montse (2006). *Dones d'Andorra*. Andorra la Vella: Crèdit Andorrà: Perfumeries Gala.
- GD62 = *Gran diccionari 62 de la llengua catalana* (2000). Barcelona: Edicions 62.
- GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana* (1998). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- GGCC = *Gran geografia comarcal de Catalunya* (1991-1996). 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. <<http://www.grec.cat>>.
- GIMENO, Lluís (1993). «El lèxic popular regional i les seves mancances al *Diccionari de la llengua catalana*: alguns exemples». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Castelló*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Castelló: Universitat Jaume I, p. 57-65.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1992). «Criteris sobre la incorporació de variants lexicals en el *Diccionari general*». A: *Documents de la Secció Filològica, II*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 81-83.
- (1996). «L'elaboració del *Diccionari de la llengua catalana*. Criteris aprovats per la Secció Filològica». A: *Documents de la Secció Filològica, III*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 11-53.
- (2003). «Els termes jurídics *acte/aute* i *interlocutòria*». A: *Documents de la Secció Filològica, IV*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 13-16.
- MALLAFRÈ, Joaquim (2004). «Parlars tarragonins de transició al *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Tortosa*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Tortosa: Ajuntament de Tortosa, p. 73-78.
- MELIS, Pere; MASCARÓ, Ignasi (1994). «El menorquí i el diccionari normatiu: problemes i propostes». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Menorca*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Maó: Institut Menorquí d'Estudis, p. 21-26.
- MIRALLES, Joan (1997). «Entorn de la problemàtica de la introducció de mots usuals a les Illes Balears al *Diccionari de la llengua catalana*». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Mallorca*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Palma: Universitat de les Illes Balears, p. 63-74.
- ORIOI, Carme (1997). *Estudi del folklore andorrà en el seu context*. «La guerra d'Andorra amb els Estats Units» i altres mostres de folklore. Barcelona: Alta Fulla.

- PANTEBRE, Rosalia (1997). *El parlar d'Andorra*. Andorra la Vella: Centre de la Cultura Catalana.
- PLANAS, Xavier; PONSÀ, Àurea (2006). «Etimologia de la toponímia andorrana relacionada amb riscs geològics naturals». [Document inèdit]
- PUIGDOMÈNECH, Laura; SOLÍS, Marina (2005). *Proposta de llibre d'estil per a Andorra Televisió*. [Exemplar multicopiat]
- RABASSA, Lídia; GASET, Gemma (dir.) (2008). *Toponímia de la vall d'Ordino*. Vol. I: *La Cortinada, Arans i l'Ensegur*. Ordino: Comú d'Ordino.
- RICO, Albert (1989). «Els diccionaris usuals i la llengua normativa. El cas dels mots dialectals». A: *Actes de les Terceres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 75-112.
- RIERA, Manel (1992). *La llengua catalana a Andorra: Estudi dialectològic dels seus parlars rurals*. Barcelona: Centre de Barcelona de l'Institut d'Estudis Andorrans.
- (1996). «Afinitats lexicals entre els parlars andorrans i pallaresos». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Andorra*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Andorra la Vella: Institut d'Estudis Andorrans, p. 35-48.
- RULL, Xavier (2005-2006). «L'adaptació de gal·licismes en català». *Revue d'Études Catalanes* [Universitat de Montpeller], 8-9, p. 269-304.
- (2006a). «Una llengua afaïçonada per la història». *Llengua Nacional*, 56, p. 34-36.
- (2006b). «Què podem salvar dels dialectes? Sis vies d'actuació respectadores, autorespectadores, autoestimadores, aportadores i integradores». *Llengua Nacional*, 57, p. 19-27.
- (2006c). «Recursos del català en la formació de noves paraules: una perspectiva social». A: *Els Pirineus, Catalunya i Andorra: Actes del Tercer Col·loqui Internacional de l'Associació Francesa de Catalanistes, Andorra 2004*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 293-303.
- (2007a). «Presència del llenguatge jurídic i administratiu andorrà en la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans». *Revista de Llengua i Dret*, 47, p. 61-78.
- (2007b). «El problema gràfic dels compostos». A: MONTSERRAT, Anna; CUBELLS, Olga. *Entorn i vigència i de l'obra de Fabra*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili; Valls: Cossetània, p. 253-260.
- SISTAC, Ramon (1998). *El català d'Àneu: Reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*. Esterrí d'Àneu: Consell Cultural de les Valls d'Àneu.
- TERMCAT (1999). *Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra; TERMCAT; Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- (2001a). *Diccionari de la neu*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra; Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- (2001b). *Diccionari d'hoteleria i turisme*. Barcelona: Edicions 62; TERMCAT.
- (2010). *Diccionari general de l'esport*. Barcelona: TERMCAT.
- VENY, Joan (1982). *Els parlars catalans: Síntesi de dialectologia*. 3a ed. Palma: Moll.